

Lietuvių kalbos mokymosi motyvacija (Bloomo taksonomijos taikymas jai kelti)

Students' Motivation in Teaching Lithuanian

Roma RUSTEIKIENĖ
Kauno Radvilėnų vid. mokykla
Radvilėnų pl. 7, LT – 3000 Kaunas

Ramunė ŠMITIENĖ
Kauno ančių vid. mokykla
Vokiečių g.164, LT – 3002 Kaunas

Summary

The article deals with students' motivation teaching Lithuanian. It focuses on the expedience of Bloom's Taxonomy in planning a lesson and organizing tests. A sample lesson plan has been presented.

Significance is attached to students' evaluation applying tests. Bloom's Taxonomy can be very useful in making tests and choosing the appropriate strategy to check students' knowledge. It helps to differentiate knowledge, abilities and skills in different levels and stages.

Three different levels are distinguished – the lowest, the average and the highest competence. Different

kinds of tests have been discussed. Supplementary and diagnostic tests have been given a more thorough analysis.

It is stated in the article that the investigative capacity of the prepared tests depends on teachers' creativity and professional competence. Everything that leads to critical self-assessment of skills and competence, at the same time encourages students' motivation teaching Lithuanian.

Key words: *motivation, test, Bloom's Taxonomy, knowledge, comprehension, application, analysis, synthesis, evaluation.*

Ivadas

Pastaruoju metu pastebimas itin didelis mokinių noras (beje, ji labai skatina ir jų tėvai) mokytis užsienio kalbų. Gimtoji lietuvių kalba ir vėl dažnai lieka antrajame plane. Mes, lietuvių kalbos mokytojai, planuodami savo veiklą turėtume atsižvelgti į tokią situaciją ir nuolat ieškoti būdų, kaip kelti savo ugdytinių motyvaciją mokytis lietuvių kalbos.

Planuodami pamoką visada turime galvoti apie mokinį. Reikia stengtis, kad mokinys mokytųsi, o ne būtų mokomas. Pamokos organizavimui labai svarbu, kaip mokiniai nusiteikė, ką jie jau žino, koks jų požiūris į tai, ko mokosi, kur praktikoje jie panaudos įgytas žinias. Šio straipsnio tikslas – paanalizuoti, kaip galima kelti mokinių motyvaciją mokytis lietuvių kalbos: pristatomi pamokų planai, su-

daryti orientuojantis į šešis pažinimo lygius ir su jais susijusius pažintinės veiklos procesus; aptariamas vertinimas testais, sudarytais pagal Bloomo taksonomiją.

Taksonomija – tai mokslas, kuris padeda klasifikuoti ir parodyti daiktų sąsajas. Bloomo taksonomija apima tris dideles sritis: pažinimo, emocinę ir psichomotorinę. Pedagogai ir psichologai vieningai pripažįsta, kad pamokai svarbiausia yra pažinimo sritis.

Kad būtų tiksliai suvokti pažinimo tikslai, pirmiausia reikia išanalizuoti mokymosi užduotį, nustatyti, kokių būtinų įgūdžių turi turėti mokiniai ir kokiais psichinės operacijas jie turi atlikti, kad įvykdytų užduotį. Remdamiesi šia analize, mokytojai

geriau galės numatyti pažinimo tikslus, jų siekti mokydami (žr. Gage, Berliner, 1994, 45).

Pažinimo tikslai skirstomi į šešis lygius. Kiekviename lygyje, pradedant nuo paprasčiausio ir einant vis prie sudėtingesnių, tiksliai apibrėžiama, koks turi būti mokinių pažintinės veiklos (mąstymo) proceso tipas.

Žinojimas. Mokinys gali atsiminti, apibrėžti, atpažinti arba nustatyti mokymo metu pateikiamą specifinę informaciją. Informacija gali būti fakto, taisyklės ir t.t. formos.

Supratimas. Mokinys gali pademonstruoti suprantą informaciją, suteikdamas jai kitokią formą arba pažindamas ją, pateiktą kita forma. Tai gali būti apibrėžimas savais žodžiais, apibendrinimas,

originalaus pavyzdžio pateikimas.

Taikymas. Mokinys gali pritaikyti informaciją, atlikdamas konkrečias užduotis. Šiais veiksmais laikytini rašymas, skaitymas ir pan.

Analizė. Mokinys gali išvelgti informacijos su tvarkymą ir sandarą, suskaidyti tą informaciją į sudedamąsias dalis, tiksliai apibūdinti šių dalių ryšius.

Sintezė. Remdamasis įvairių šaltinių informacija, mokinys pats gali sukurti savitą produktą. Jo formos gali būti labai įvairios – rašytinė, žodinė, vaizdinė ir kt.

Vertinimas. Mokinys gali taikyti standartą, sprenddamas kokio nors dalyko – rašinio, projekto ir pan. – vertę (žr. Arends, 1998, 66–67).

Pamokos planavimas

Mokytojas gali mokymuisi vadovauti, jį stimuliuoti, kad padėtų mokiniams išmokyti, tačiau kartais mokytojo aktyvumas daro mokinius pasyvius ir šie nebeišmoksta. Jei mokytojas pasakoja mokiniams, ką jie turi žinoti, mokiniai gali išiminti informaciją, bet tai netikras žinojimas, jei jis „pasyviai išlaikomas atmintyje, o ne aktyviai suvokiamas protu“ (Metodai, 1998, 29).

Planuojant pamoką, naudotis Bloomo taksonomija yra tikslinga, nes tai padeda apgalvoti mokymo tikslus, kad mokiniai įgytų įvairių įgūdžių ir gebėtų veikti bei mąstyti įvairiais – ir paprastais, ir sudėtingais – būdais. Svarbiausia, kad ugdytiniai su-

voktų, ko iš jų tikimasi ir kam jiems reikia to, ko jie mokosi.

Organizuojant tokią pamoką reikia iš anksto apgalvoti klausimus, kurie turėtų būti nukreipti į mokinių žinias, supratimą, žinių taikymą, analizę, sintezę ir vertinimą. Pamokoje palaipsniui einama nuo paprastesnių pažinimo tikslų prie sudėtingesnių. Mokiniai, taip dirbdami, įgyja daugiau patirties, mokosi analizuoti, taikyti žinias, vertinti. Pamoka turėtų įtraukti mokinius į diskusiją, todėl ją skatinantys klausimai turi dominuoti pamokoje.

Pateikiame dviejų pamokų, suplanuotų taikant Bloomo taksonomiją, pavyzdžius.

I pamokos planas

Dalykas: Lietuvių k. (10 klasė).

Pamokos tema: Gyvenimo aprašymas. Autocharakteristika.

Mokymosi uždaviniai:

Mokiniai išmoks dalykinio gyvenimo aprašymo, pratinsis pažinti save, vertinti; mokysis skirti funkcinius stilius: dalykinį, publicistinį ir meninį; pratinsis ne tik informuoti, bet ir aprašyti, sudominti, paveikti emociškai.

Mokinių motyvacija:

Dirbama taip, kad mokiniai suvoktų, jog mokytis šių dalykų aktualu, nes tai padės pažinti save. Mokiniai įsitikins, kaip svarbu mokėti atpažinti savo charakterio gerąsias ir blogąsias savybes, kad galėtų tobulėti.

Mokomoji veikla:

I. Žinojimas

Pokalbis pagal mokytojo parengtus klausimus:

Kokius žinote funkcinius stilius?

Kokius dokumentus dažniausia rašome dalykinio stiliumi?

Kas yra „Curriculum vitae“?

Perskaitykite CV pavyzdį vadovėlyje, 32 psl. (Lietuvių kalba 10 klasei. K., 2000) ir pasakykite, kurią dalį būtų sunkiausia parašyti? Kodėl?

II. Supratimas

Praktinės užduotys ir klausimai:

Užrašykite kiekvienas savo charakterio ypatybes, kurias įrašytumėte į savo CV.

Kokias savybes stengtumėtės akcentuoti? Kurių neminėtumėt? Kodėl?

Jeigu reiktų save apibūdinti susirašinėjimo draugui, ar tiktų toks savęs apibūdinimas kaip CV? Kodėl?

Kokiu stiliumi aprašytum save naujam draugui? Kaip stengtumėtės sudominti? (Atkreipti dėmesį į kalbinės raiškos priemones.)

Parašykite apie savo charakterį taiklius 3-4 sakinius.

III. Taikymas

Užduotys ir pokalbis:

Perskaitykite V. Mykolaičio-Putino „Atsiminimų“ fragmentus (Lietuvių kalba 10 klasei. K., 2000, 35 psl.).

Nustatykite šio teksto funkcinį stilių. Nurodykite jo požymius.

Kaip save vertina rašytojas? Kokius charakterio bruožus jis išskiria? Kokį autocharakteristikos būdą pasirinko?

IV. Analizė

Užduotys ir pokalbis:

Aptarkite nagrinėjamo teksto stilistinę raišką.

Ką sužinome iš šio teksto apie patį V. Mykolaitį-Putiną, be to, ką jis rašė apie save?

Kaip rašytojas dėsto mintis, atkreipkite dėmesį į laiko seką, nuoseklumą.

Pabandykite sudaryti nagrinėto teksto planą grupėje. (Atkreipkite dėmesį į pastraipas. Pabandykite išskirti svarbiausią pastraipos teiginį.)

V. Sintezė

Užduotis – surašykite duomenis apie save, pagal

kuriuos galėsite rašyti savo autocharakteristiką:

Mano charakterio bruožai:

Teigiami:

Neigiami:

Esu panašus į

Draugams atrodau

Pastaba: rašant šiuos duomenis, reikia informuoti tiksliai, aprašinėti save objektyviai; jei norėsi estetiškai paveikti skaitytojus, pasinaudosi ir savo jausmų bei nuotaikų aprašymu.

VI. Vertinimas

Užduotis – pasirink funkcinį stilių ir parašyk autocharakteristiką.

Turintys silpniausią mokymosi motyvaciją mokiniai rinksis dalykinį stilių ir pateiks tik dalykišką informaciją apie esmines savo charakterio ypatybes. Moksleiviams, kurių mokymosi motyvacija didesnė, siūlau giliau pritaikyti įgytas pamokoje žinias ir aprašyti save emocionaliai, išreikšti jausmus ir nuotaikas. Šie mokiniai gali objektyvų dalykinį stilių derinti su meniniu, patys komentuoti ir vertinti savo charakterio ypatybes.

Pagal pamokoje nustatytas plano gaires darbas tęsiamas namuose.

II pamokos planas

Dalykas: Lietuvių k. (8 klasė).

Pamokos tema: Peizažas (literatūros ir dailės kūrinys).

Mokymosi uždaviniai (rezultatai):

Mokiniai įsidėmės, kas vaizduojama peizažu; gebės išvardinti dalykinio, meninio vaizdavimo požymius konkrečiame tekste; turtins žodyną; mokysis patys aprašyti peizažą.

Mokinių motyvacija:

Akcentuojama, kad jie labiau pažins aplinką, mokysis pajusti gamtos grožį; suvoks ryšius tarp dalykų (geografijos, biologijos, dailės), galės taikyti žinias, įgytas lietuvių kalbos ir kitų dalykų pamokose ir atvirkščiai.

Mokomoji veikla:

I. Žinojimas

Pokalbis pagal klausimus:

Ką reiškia žodis peizažas?

Kokio rašytojo eilėraštį šiuo pavadinimu neseniai skaitėme, mokėmės mintinai, iliustravome? (Kalbama apie J. Aisčio eil. „Peizažas“.)

Kodėl taip pavadintas tas eilėraštis? Ar tinka jam toks pavadinimas?

Kuo šis eilėraštis skiriasi nuo Henriko Radausko eil. „Gėlė ir vėjas“?

Kuriam iš šių dviejų eil. labiau tiktų pavadinimas *peizažinis*? Kodėl?

II. Supratimas

Skaitome tekstą (Lietuvių kalba 8 klasei. K., 2000, 13 psl.) iš Br. Radzevičiaus „Šiandakt bus šalna“ ir jį aptariame:

Kieno vardu pasakojama kūrinys? Remdamasis teksto žodžiais, įrodyk, kur tas asmuo gyvena dabar, kur gyveno anksčiau.

Kokią nuotaiką pasakotojui sukelia ruduo? Kurios kalbos dalys leidžia autoriui perteikti rudeniškos gamtos vaizdą?

III. Taikymas

Lyginamos trys peizažų reprodukcijos:

Kuri iš jų tiktų iliustruoti aptartą tekstą? Kodėl?

Palyginkite šiuos paveikslus pagal kuriamą nuotaiką, kompoziciją, koloritą.

IV. Analizė

Dirbama grupėmis:

Perskaitykite pateiktą vadovėlyje (Lietuvių kalba 8 klasei. K., 2000, 16 psl.) tekstą apie Marijos Cvirkienės peizažus.

Remdamiesi pavyzdžiu, apibūdinkite nurodytą peizažą (klasę paskirstome grupėmis).

Grupėje pasiskirstykite poromis ir dviese aptarkite:

paveikslo erdvę;

paveikslo kompoziciją;

paveikslo koloritą.

V. Sintezė

Skiriamos užduotys:

Sukurkite bendrą grupės pasakojimą.

Susitarkite, kuris iš grupės pasakos apie paveikslą.

(Grupių atsiskaitymui skiriama po 3-4 min.)

VI. Vertinimas

Pateikiamos užduotys prieš grupių pranešimų klausymą:

Nurodykite draugų kalbos funkcinį stilių (dalykinis, publicistinis, meninis).

Argumentuokite, pagal kokius požymius nustatėte stilių.

Ar tinkamai jūsų draugai apibūdino paveikslą? Pagal kokius kriterijus vertini? Pagrįskite savo nuomonę.

Namų darbui skiriamas meninis pasirinkto paveikslo aprašymas: „nutapykite“ žodžiais jums labiau patikusį peizažą (galite mėginti eiliuoti).

Per pamokas pasiektų rezultatų analizė

Šios pamokos vestos 2001/2002 m.m. Kauno Šančių ir K.Griniaus vidurinėse mokyklose. Abiejų šių pamokų tikslai buvo pasiekti.

10 klasės moksleiviai namuose rašė autocharakteristikas, objektyvųjį dalykinį stilių derindami su meniniu, patys komentuodami ir vertindami savo charakterio ypatybes. Netgi silpnesnės motyvacijos mokiniams patiko toks darbas – jie stengėsi analizuoti savo charakterį, mokėsi aprašyti save. Kitą

pamoką skaitėme ir aptarėme moksleivių darbus.

8 klasės mokiniai parašė puikių peizažinių vaizdelių.

Taigi toks pamokos planavimas leidžia mokiniui pajusti savo gebėjimus, dirbti, atsižvelgiant į turimas žinias, ieškoti būdų pritaikyti jas. Taip mokiniai skatinami siekti vis naujų žinių, jie įgyja pasitikėjimo savo jėgomis, ieško naujovių, kyla jų mokymosi motyvacija.

Vertinimas testais

Ne paslaptis, kad dažnai mokinių motyvaciją menkina netinkamai organizuotas mokinių vertinimas. Mokinys turi suvokti, kiek ir ko jis moka, turi nepajusti bejėgiškumo ir nevilties dėl to, kad nepajėgia išsąmoninti kurių nors dalykų. Tik sąmoningas savo žinių lygio suvokimas gali skatinti mokinį geriau išmokyti.

Gimtosios kalbos pamokose, kaip ir kitose, kaip žinių vertinimo metodas vis labiau išsivertina testas. Testai yra ir pagrindinio bei vidurinio mokslo baigimo egzaminų sudedamoji dalis. Mokiniai turi išmokyti suvokti testo klausimus, tiksliai ir glaustai atsakyti į juos.

Testais tikrinamos mokinių žinios, supratimas, gebėjimai tas žinias pritaikyti, analizuoti, daryti išvadas. Testai – tai mokymosi rezultatų įvertinimo būdas.

Testų rūšių yra įvairių. Viena iš jų – **testai pagal Bloomo taksonomiją**. Bloomo taksonomija gali padėti sudaryti testą, taip pat pasirinkti apklausos strategiją. Ja remiantis, diferencijuojamos žinios, gebėjimai ir įgūdžiai lygmenimis, pakopomis.

Remiantis Bloomo taksonomija, sudaroma 3 pakopų (lygmenų) testo schema.

Testai pradedami klausimais, kurie atitinka žemiausią kompetencijos lygmenį – atgaminti. Moksleivis turi atpažinti sąvokas, papildyti, išvardinti esminius dalykus, sujungti rodyklėmis. Žemiausio

kompetencijos lygmens maksimalus įvertinimas – 6 balai (jei visos užduotys atliktos tinkamai).

Vidurinis kompetencijos lygmuo – suprasti ir panaudoti. Čia jau neužteks tik pažymėti tinkamą atsakymą, nubrėžti rodyklę. Moksleivis turi panaudoti turimas žinias, lyginti, aiškinti, interpretuoti.

Aukščiausias kompetencijos lygmuo – analizuoti ir vertinti. Klausimas, teiginys formuluojamas taip, kad moksleivis turėtų galimybę įvertinti, tiksliai apibrėžti, daryti išvadas, apibendrinti. Šio lygmens užduoties įvertinimas gali būti aukščiausias.

Mokiniai, atlikdami tokius testus, patys gali vertinti savo žinių ir gebėjimų lygį, orientuotis, ko ir kiek yra išmokę, kokių įgūdžių dar trūksta. Tokia apklausa kelia mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, skatina norą tobulėti. Galime mokiniams siūlyti, kurio lygmens užduotis jiems atlikti. Paaiškiname, kad atlikdami žemiausio kompetencijos lygmens užduotis jie tegali tikėtis tik patenkinamo įvertinimo. Mokiniai, žinodami, kokio lygmens užduotis jie yra pajėgūs atlikti, stengiasi tobulinti savo gebėjimus, įgyja motyvaciją siekti tokio pažinimo, kad gebėtų atlikti vidurinio ir aukščiausio kompetencijos lygmens užduotis.

Sudarinėdami testus, mokytojai dažnai susiduria su įvairiais sunkumais. Remdamosi pedagogine psichologija ir savo patirtimi, pabandysime aptarti testų esmę, patarti, kaip parinkti klausimus, kad jie

atskleistų mokinių pažinimo lygį.

Kalbėdamos apie pamokos planavimą minėjome, kad pedagoginės psichologijos specialistai nustatė pagrindines sritis, kuriose galima klasifikuoti pažinimo tikslus. Jie išdėstyti tokia tvarka: nuo žemesnių (paprastesnių) veiklos lygmenų pereinama prie aukštesnių.

Iki šiol nėra vienos nuomonės, kokie testai yra vertingiausi: tie, kuriais tikrinama, kaip mokiniai įsisavino pagrindinius faktus, kokius įgijo įgūdžius, ar reikalaujantys, kad mokiniai kritiškai mąstytų, spęstų problemas, suprastų ir vertintų, gebėtų sieti įvairius dalykus, mokėtų perkelti mintis į naują kontekstą. Manytume, kad negali būti tik viena ar kita. Kad galėtume kritiškai mąstyti ir spęsti problemas, turime daug ką žinoti – faktų, idėjų apibrėžimų, dėsnių. Taigi, sudarant testą, reikia stengtis parinkti klausimus taip, kad jie parodytų mūsų mokinių pažinimo lygį.

Viena iš testų populiarumo priežasčių yra ta, kad jie mums greitai parodo, kiek yra išmokta.

Testai, kaip žinia, gali būti kelių rūšių:

- klausimai, reikalaujantys ilgų atsakymų;
- klausimai, reikalaujantys trumpų atsakymų;
- papildymas (mokinio atsakymas gali būti teiginio formos klausimo papildymas – įrašomas papildantis žodis, keli žodžiai, sakinyss);
- atranka (šie testai gali būti sudaryti iš klausimų-teiginių, kur iš kelių alternatyvių teiginių reikia parinkti vieną tinkamą; gali būti klausimai-teiginiai, kur reikia atsakyti „taip“ arba „ne“, ir klausimai, kur iš dviejų sąvokų ar teiginių eilių reikia parinkti sąsają turinčias poras: atrinkti, kas prie ko tinka).

Klausimo tipo parinkimas daug lemia, kokiais pažinimo procesais remsis mokinys, atsakinėdamas į klausimus. Jau minėta, kad pažinimo proceso pakopos yra **žinojimas ir supratimas** (žemiausia), po to **taikymas, analizė ir sintezė** (aukštesnė) ir **įvertinimas** (aukščiausia).

Ilgų atsakymų reikalaujančius klausimus ir papildytinus klausimus-teiginius lengviau taip suderinti, kad jais būtų „išprovokuojami“ aukštesnieji pažinimo procesai. Tokie testai geri tada, kai norime įvertinti mokinio sugebėjimą išdėstyti ir spęsti, remiantis turimomis žiniomis. Tam dažniausiai reikalingi visi minėti pažinimo procesai: žinojimas, supratimas, taikymas, analizė, sintezė ir įvertinimas. Dažnai ilgam atsakymui į klausimą gali prireikti visos pastraipos ar net puslapio.

Pagrindinis testo, kurio klausimai reikalauja ilgų atsakymų, privalumas – jie reikalauja iš mokinių sudėtingo atsakymo. Kartais tai tampa ir trūkumu:

kadangi atsakymai yra sudėtingesni, juos sunkiau teisingai ir patikimai įvertinti. Nors ilgų atsakymų reikalaujančius klausimus galima greičiau ir lengviau sudaryti, atsakymų į juos vertinimas užima daug daugiau laiko ir yra sudėtingesnis. Taigi, rinkdamiesi tokio tipo testą, turėtume apgalvoti jo privalumus (galimybę įvertinti sudėtingus mokymo rezultatus, lengvai paruošti klausimus) ir trūkumus (nepatikimą ir subjektyvų įvertinimą, galimybę aprėpti tik nedidelę kurio nors mokomojo dalyko medžiagos dalį, daug laiko reikalaujantį vertinimą).

Prieš vertindami turėtume pasižymėti atsakymo modelį, kuriuo galėtume vadovautis, vertindami mokinių atsakymus. Taip iš anksto galime numatyti (o vėliau nurodyti ir mokiniams), kokio tikimės jų atsakymo.

Sudarydami tokio tipo testą, galime iš karto atsakymo modelį suskaidyti į atskirus taškus. Vertindami šių testų atsakymus, remiamės šiuo taškų sąrašu, tačiau gali būti, kad atsakymas yra neišsamus, tuomet atitinkamai mažėja ir taškų kiekis.

Pvz., teksto suvokimo testas gali būti sudaromas ir vertinamas taip:

1.1. Nustatykite šio teksto funkcinių stilių.

1.2. Nurodykite šio stiliaus požymius.

Tokios užduoties atsakymas iš viso gali būti vertinamas 2 taškais. Tačiau jeigu mokinys atliko tik pirmąją užduoties dalį, t. y. atrinko tinkamą teiginį (nustatė teksto stilių), bet jo nepagrindė, toks atsakymas pagal pažinimo lygmenį atitinka žemiausią pažinimo pakopą (parodo sugebėjimą atsiminti ir atgaminti). Jis tegali būti įvertintas tik 0,5 taško, o 2 taškais vertinamas tik toks atsakymas, kuriuo mokinys įrodė, kad moka taikyti įgytas žinias, t. y. argumentavo savo atsakymą.

Kitos testo užduotys (2 ir 3) turėtų reikauti supratimo ir taikymo. Pavyzdžiui, mokinys turi ne tik suvokti duoto teksto bendrą prasmę, temą ir mintį, bet ir ją nusakyti. 4-oji užduotis turi būti dar sudėtingesnė. Tai analizė. Mokinys turi nurodyti teksto kalbos ypatybes. Atlikdamas šią užduotį, jis privalo turėti žinių, jas suprasti, mokėti taikyti ir analizuoti, todėl šio tipo užduotis jau gali būti įvertinta 3 taškais, jei atlikta visiškai, ir atitinkamai mažesniu taškų skaičiumi, jei atlikta tik dalis užduoties. Atlikdamas 5-ją testo užduotį, mokinys turi mokėti ne tik analizuoti, bet ir sisteminti turimas žinias. Pagal pažinimo pakopas – tai sintezė. Aptardamas teksto struktūrą, nuotaikas bei jų slinkti, mokinys tarsi sudaro iš atskirų detalių teksto modelį. Tokiu būdu parengtas užduotis nesunku vertinti. Parinkdamas užduotis, mokytojas numato, kiek taškų už jas gali skirti, remdamasis pažinimo tikslais. Mokinys, at-

sakydamas į klausimą, iš karto žino, kiek taškų gali už jį gauti ir pagal tai, kaip atliko užduotį, kokio įvertinimo gali tikėtis.

Vertinant įprastine dešimtbalė sistema, patogiausia, kai vienas tokio testo taškas atitinka vieną balą.

Kita testų rūšis yra **papildymo ir atrankos** testai. Papildymo tipo testuose mokiniai atsako į klausimus arba papildo teiginius, pavyzdžiui, gali būti reikalaujama atsakyti į klausimą *Ką vadiname priedėliu?* arba baigti teiginį *Priedėlis – tai.....*

Atrankos tipo testai gali būti pateikti rinkimosi iš keleto alternatyvų forma. Pvz.:

Baltų kalbos šeimai priklauso:

- a) *rusų kalba,*
- b) *latvių kalba,*
- c) *estų kalba,*
- d) *lietuvių kalba,*
- e) *prūsų kalba.*

Taip pat gali būti pateikti teisingo ar neteisingo teiginio forma:

T. N. Indoeuropiečių prokalbė yra sanskritas.

T. N. Sanskritas – viena iš seniausių indoeuropiečių kalbų.

Atrankos testai gali būti sudaryti atitikmenų parinkimo forma:

Priedėlis gali būti reiškiamas:

- a) *dalyviu,*
- b) *daiktavardžiu,*
- c) *būdvardžiu.*

Papildymo tipo klausimų privalumas tas, kad atsakydamas į juos mokinys turi atsiminti ar sukurti tikslų atsakymą. Atrankos tipo klausimai iš mokinio reikalauja tik rasti tinkamą atsakymą arba atskirti teisingą atsakymą nuo neteisingų (Gage, Berliner, 1994, 511–513).

Norėdami įvertinti sugebėjimą išskirti svarbius dalykus ir sumaniai argumentuoti, turėtume nau-

dotis mišriais testais, sudarytais iš kelių alternatyvių atsakymų bei iš klausimų, reikalaujančių ilgesnių atsakymų.

Atrankos tipo testai ne visada būna gerai apgalvoti. Jie netinka, jei norime vertinti sudėtingesnes žinias ar supratimą. Pedagoginės psichologijos specialistai rekomenduoja, sudarant šio pobūdžio testus, laikytis tokių taisyklių:

– Testo kamienas¹ turi sutelkti dėmesį ir iškelti reikšmingą problemą, o ne tik būti įvadas į tarpusavyje nesusijusių teisingų ir neteisingų teiginių sąrašą.

– Neteisingi variantai turi būti tikėtini (artimi tiesai), kad mokinys, nežinantis to, kas norima įvertinti (žinios ar supratimas), labai tiksliai, juos rinktųsi vietoje teisingo atsakymo. Klaidinantys variantai turėtų būti panašūs, logiški ir susiję su teisingu atsakymu.

– Neteisingų variantų skaičius nebūtinai turi būti vienodas. Gali būti vienur trys, o kitur šeši.

– Kai galima, kamieniu geriau pateikti tiesioginį klausimą, o ne nebaigtą teiginį.

– Teisingo varianto vieta turi įvairuoti (vienaime punkte a), kitame – b) ir pan.

– Bet koku atveju vienas variantas turi būti teisingas.

Testai neturi būti ilgi, kad atsakinėdami į klausimus mokiniai žiūrėtų kokybės, o ne stengtųsi kuo greičiau atlikti užduotį (Gage, Berliner, 1994, 516–518).

Testai turi vertinti aukštesnių lygmenų pažinimo procesus net ir tada, kai naudojame rinkimosi iš kelių atsakymų klausimus.

Aptarėm įvairių rūšių testus ir jų sudarymo galimybes. Sudaryti gerą testą nėra lengva. Jei norime išsiaiškinti, ką ir kiek mokinys žino, kaip priima mūsų teikiamas žinias ir jas naudoja praktikoje, turėtume vadovautis minėtais pažinimo tikslais.

Išvados

Apibendrinant tai, kas sakytą, galima daryti šias išvadas:

1. Norint, kad ugdytiniai domėtusi mūsų dėstomojo dalyku, reikia ne tik juos sudominti, bet ir leisti pasitikėti savo jėgomis. Kiekvienas mokinys turi suvokti, ko ir kiek moka, kaip gali dar pagerinti savo žinias. Mokinių motyvaciją didele dalimi le-

mia tinkamas pamokos planavimas.

2. Pamokai svarbiausia yra pažinimo sritis. Pažinimo tikslai skirstomi į šešis lygius: žinojimas, supratimas, taikymas, analizė, sintezė, vertinimas. Siekiant tų skirtingų tikslų, pradedant nuo paprasčiausio ir einant vis prie sudėtingesnių, turi būti suvokiama, koks yra mokinių pažintinės veiklos

¹ Rinkimosi iš kelių alternatyvų testų punktus sudaro dvi dalys: kamienas – tai klausimas arba nebaigtas teiginys, kuris pateikiamas pradžioje ir nurodo to punkto temą ar problemą, ir alternatyvos, iš kurių mokiniai renka geriausią, tiksliausią ir tuo parodo savo žinias.

(mąstymo) proceso tipas.

3. Motyvaciją mokytis gali menkinti netinkamai organzuotas mokinių vertinimas. Suvokti savo lygį mokiniams padeda apklausa testais, sudarytais pagal Bloomo taksonomiją. Tik nuo mokytojų su-

manumo ir kūrybingumo priklauso sudaromų testų tiriamosios galimybės.

4. Visa tai, **kas leidžia pačiam kritiškai vertinti savo žinias ir gebėjimus**, kaip tik ir skatina mokinių motyvaciją mokytis lietuvių kalbos.

Literatūra

1. *Arends R.*, 1998, *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
2. *Gage N., Berliner D.*, 1994, *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma littera.
3. *Metodai*, 1998 – Aktyvaus mokymosi metodai: Mokytojo knyga. Vilnius: Garnelis.